

تاریخ دریافت: ۱۳۹۵/۰۴/۰۳

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۵/۰۸/۲۸

فصلنامه علوم و فنون نظامی
سال یازدهم / شماره ۲۳، پاییز ۱۳۹۴
صص ۴۵-۲۳

الگوی پیروزی مجاهدان اسلام در جنگ‌های ترکیبی از منظر قرآن کریم

سورنا کیانی^۱

چکیده:

در جنگ‌های امروزی که به صورت هیبریدی- استفاده یک بازیگر دولتی یا غیردولتی با ترکیبی از شکل‌های متعارف، نامنظم و نامتقارن و به کارگیری شیوه‌ها و ابزارهای دیپلماتیکی، اطلاعاتی، نظامی و اقتصادی باهدف ایجاد بی‌ثباتی در کشور هدف - انجام می‌گیرند؛ تفوق بر دشمنان مستلزم ارائه و به کارگیری الگوی خردمندانه‌ای است که متضمن کسب پیروزی نهایی در این نوع از جنگ‌ها باشد. بنابراین سؤال عمده مقاله عبارت از: الگوی پیروزی مجاهدان اسلام در جنگ‌های ترکیبی از منظر قرآن کریم کدام است؟ و هدف اصلی آن، تبیین الگوی پیروزی مجاهدان اسلام در جنگ‌های ترکیبی از منظر قرآن کریم می‌باشد. این مقاله دارای روش داده بنیاد و از نوع کاربردی محسوب می‌شود. جامعه آماری تحقیق؛ مشتمل بر آیات نورانی و تفاسیر نمونه و راهنما قرآن کریم و همچنین بیست نفر از خبرگان علوم قرآنی و دفاعی است که با روش هدفمند انتخاب شده‌اند. روش‌های گردآوری داده‌ها میدانی و کتابخانه‌ای و ابزار جمع‌آوری اطلاعات، پرسشنامه است. بر مبنای یافته‌های این مقاله ۹۵٪ جامعه نمونه (اکثریت مطلق) تأثیر مقوله‌های به‌دست‌آمده بر الگوی قرآنی پیروزی مجاهدان اسلام در جنگ‌های ترکیبی را در حد خیلی زیاد میدانند.

کلیدواژه‌ها: قرآن، الگو، مجاهد، جنگ ترکیبی

مقدمه

عبرت‌ها و آموزه‌های حاصل از جنگ‌های گذشته و اخیر همراه با بروز تغییرات شگرف در روش‌ها و شیوه‌های راهکنشی (تاکتیکی) و عملیاتی میدان‌ها نبرد، دال بر این واقعیت می‌باشند که تهدیدهای احتمالی آتی با پیچیدگی‌های خاصی توأم خواهند بود که راه‌های رویارویی با آن‌ها را منوط به حرفه‌ای‌گری و بهره‌گیری از تمامی منابع و مؤلفه‌های قدرت ملی می‌نماید.

از آنجاکه قرآن کریم حاوی دستورات حکیمانه الهی و کتاب هدایت بشر تا پایان تاریخ اوست؛ بنابراین عمل به دستورات جاودانش ضامن کسب سربلندی دنیوی و توفیق اخروی برای عمل‌کنندگان خواهد بود. بنابراین شایسته و زیبنده است که نیروهای مسلح جمهوری اسلامی ایران مبنای الگوی پیروزی در جنگ‌های ترکیبی با دشمنان را تعالیم برگرفته از آیات نورانی قرآن کریم قرار دهند تا بدان وسیله، سفیدرویی دوعالم را در پیشگاه خدای متعال کسب نمایند. بر این اساس؛ محقق سعی نموده است که در این مقاله با استناد به آیات شریفه قرآن کریم به الگوی پیروزی مجاهدان اسلام در جنگ‌های ترکیبی با دشمنان دست یابد.

بحث الگوی پیروزی مجاهدان اسلام در جنگ‌های ترکیبی دارای چنان اهمیتی است که با اندکی تعمق و تأمل در کتاب هدایت بخش قرآن کریم درمی‌یابیم که تعدادی از آیات نورانی آن، به‌ویژه آیات شریفه (بقره-۲۵۱) و (آل‌عمران-۱۳۹) و (نساء-۴۵) و (انفال-۶۰) و (انفال-۶۵) و (توبه-۱۲۱) و (صافات-۱۷۳) به بحث در خصوص الگوی یادشده در بالا پرداخته‌اند. اگرچه آیات مذکور - در بخش ادبیات تحقیق به شرح اجمالی آن‌ها پرداخته شده است - به ترتیب در خصوص موضوعاتی چون: توجه به اهم علل پیروزی بر دشمنان در جنگ؛ تجربه‌اندوزی از شکست مجاهدان پیشین؛ آمادگی همه‌جانبه در برابر دشمنان؛ دشمن‌شناسی و شناخت راه اصلی مقابله با دشمن؛ اهم اعمال ایجابی مجاهدان اسلام در جنگ‌های ترکیبی؛ انفاق زمینه‌ساز جهاد و پیروزی نهایی مجاهدان اسلام بر دشمنان سخن گفته‌اند؛ لیکن درواقع به تبیین مقوله‌های تأثیرگذار بر الگوی پیروزی مجاهدان اسلام در جنگ‌های ترکیبی از منظر قرآن کریم پرداخته‌اند. بنابراین دغدغه محقق آن است تا با ارائه الگوی مذکور، جمهوری اسلامی ایران - به خصوص نیروهای مسلح - را که به سبب وجود تضاد ایدئولوژیکی با صاحبان قدرت و استعمارگران غربی، همواره با تهدید وقوع جنگ ترکیبی از سوی آنان مواجه می‌باشند را در راستای اتخاذ تدابیر قرآنی جهت کسب پیروزی در عرصه چنین جنگ‌هایی، یاری بخشد.

اهمیت این مقاله به ارائه الگوی پیروزی مجاهدان اسلام در جنگ‌های ترکیبی با دشمنان از منظر قرآن - با استناد و استفاده از دو تفسیر نمونه و راهنما مربوط به آیات پیش خوانده - است که نتیجه اجرایی شدن آن، به افزایش سطح اطمینان به پیروزی در جنگ ترکیبی با دشمنان اسلام خواهد شد. البته کم توجهی به ضرورت انجام این پژوهش، موجب غفلت و خطای تصمیم سازان و تصمیم گیرندگان نیروهای مسلح جمهوری اسلامی ایران در به کارگیری صحیح دستورات واقع بینانه و رهنمودهای ناب قرآنی در مسیر فهم چیستی، چرایی و چگونگی انجام جنگ‌های ترکیبی با دشمنان اسلام می‌شود و میهن اسلامی را با خطرات جدی مواجه و دست به گریبان می‌نماید.

هدف اصلی این مقاله، تبیین الگوی پیروزی مجاهدان اسلام در جنگ‌های ترکیبی از منظر قرآن کریم است.

سؤال عمده مقاله، الگوی پیروزی مجاهدان اسلام در جنگ‌های ترکیبی از منظر قرآن کریم کدام می‌باشد؟

مبانی نظری تحقیق

با بررسی‌های به عمل آمده از کتابخانه‌های دانشگاه‌های عالی دفاع ملی، دافوس آجا، امام حسین (علیه اسلام) و مالک اشتر تاکنون، هیچ پروژه تحقیقاتی، پایان نامه و رساله‌ای با عنوان یا هدف مقاله حاضر که به "ارائه الگوی ارتقاء روحیه مجاهدان عرصه جهاد فی سبیل الله از منظر قرآن کریم" پرداخته باشد، مشاهده و یافت نشد. محقق ضمن بررسی‌های خود در خصوص مبحث روحیه مجاهدان و رزمندگان فی سبیل الله با مقاله‌های علمی - پژوهشی زیر برخورد نمود:

عنوان مقاله: ویژگی‌های مجاهدان (پاسداران) صدر اسلام، حسن احمدی، فصلنامه حصون - تابستان ۱۳۸۷، شماره ۱۶

سؤال تحقیق: ویژگی‌های مجاهدان صدر اسلام که عامل رقم خوردن صحنه‌های تابناک و افتخارآمیزی برای تاریخ اسلام گردید؛ چه بودند؟

نتیجه: مجاهدان صدر اسلام بر اساس آموزه‌های قرآنی، ارتباط خود را با خداوند متعال نزدیک و استوار کرده بودند. این ارتباط که با یاد خدا - به وسیله نماز و انس با قرآن و دعا و راز و نیاز - و نیز اخلاص ورزی و توکل پدید می‌آید، آرامش را بر گستره جانشان چیره می‌ساخت و از امداد و نصرت الهی بهره‌مندشان می‌نمود. رزمندگان دلیر اسلام از قرآن فراگرفته بودند که به یکدیگر مهر و محبت ورزیده و اخوت

و همدلی پیشه کنند. این محبت و عشق ژرف که ایثار، فداکاری، صبر، استقامت و استواری در برابر دشمنان را به دنبال داشت؛ موجب نیرومندی و شکست‌ناپذیری مجاهدان صدر اسلام سپاهی پدید آورده بود.

مفاهیم و اصطلاحات:

قرآن: کتاب آسمانی مسلمانان که شامل ۶۲۳۶ آیه، ۱۱۴ سوره - بنا به عقیده غالب مفسران ۸۶ سوره مکی و ۲۸ سوره مدنی - ۱۲۰ حزب و ۳۰ جزء است. در سوره‌های مکی غالباً بحث از مبدأ و معاد، توحید و رستاخیز، مبارزه با شرک و بت‌پرستی و تشریح مقام و موقعیت انسان در جهان آفرینش می‌باشد؛ اما سوره‌های مدنی به جزئیات مسائل فرهنگی، نظامی، سیاسی، اقتصادی و سایر نیازمندی‌های فردی و اجتماعی پرداخته‌اند؛ زیرا آن دوران، مصادف با تشکیل حکومت اسلامی، جهاد در برابر دشمنان اسلام و ساختن جامعه اسلامی بر اساس ارزش‌های الهی و عدالت اجتماعی بوده است. (روح‌بخش، ۱۳۸۹، ۱۹-۱۵)

الگو: تصویری است از واقعیت‌ها و روابط موجود که نشانگر متغیرها، نحوه ارتباط آن‌ها و نتایج حاصل از کنش و واکنش آن‌هاست که کمک می‌کنند تا در هنگام طرح‌ریزی و تصمیم‌گیری تمام عوامل و متغیرهای مؤثر و روابط آن‌ها مورد توجه قرار گیرند. (دانش آشتیانی، ۱۳۸۸: ۴۵)

مجاهد: (به ضمیمه و کسرها) کوشش کننده، کسی که با دشمن جنگ کند. (عمید؛ ۱۳۶۲: ۱۰۵۴)

جنگ ترکیبی (هیبریدی):^۲ ترکیب عملیات نیروهای منظم و نامنظم دولتی و غیردولتی، بومی و غیربومی با ابزارهای در دسترس دیپلماتیک، اطلاعاتی، نظامی، اقتصادی و فرهنگی به منظور تحمیل اراده یا ایجاد بی‌ثباتی در کشور هدف است. (منبع: United states army special operations command: 2014: 154)

تعاریف عملیاتی متغیرها

متغیر تابع (وابسته): الگوی پیروزی مجاهدان در جنگ ترکیبی

متغیر مستقل کلان: تفاسیر قرآن کریم

متغیرهای مستقل جزء: آیات بقره-۲۵۱ (مبین اهم علل پیروزی بر دشمنان در جنگ) و آل عمران-۱۳۹ (مبین تجربه‌اندوزی از شکست مجاهدان پیشین) و نساء- ۴۵ (مبین

دشمن‌شناسی و شناخت راه اصلی مقابله با دشمن) و انفال-۶۰ (مبین ترویج فرهنگ جهاد و شهادت در جامعه) و انفال-۶۵ (مبین اعمال ایجابی مجاهدان اسلام در عرصه جهاد) و توبه-۱۲۱ (مبین انفاق زمینه‌ساز جهاد) و صافات-۱۷۳ (مبین وعده پیروزی مجاهدان اسلام بر دشمنان) که متغیرهای کیفی و چند ارزشی هستند، می‌باشد.

ادبیات تحقیق

آیات قرآنی مرتبط با الگوی پیروزی مجاهدان اسلام در جنگ‌های ترکیبی

آیه: فَهَزَمُوهُمْ بِإِذْنِ اللَّهِ وَقَتَلَ دَاوُودُ جَالُوتَ وَءَاتَاهُ اللَّهُ الْمُلْكَ وَالْحِكْمَةَ وَعَلَّمَهُ مِمَّا يَشَاءُ وَلَوْ لَدَفَعَ اللَّهُ النَّاسَ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ لَفَسَدَتِ الْأَرْضُ وَلَكِنَّ اللَّهَ ذُو فَضْلٍ عَلَى الْعَالَمِينَ (بقره-۲۵۱)

ترجمه: سپس به فرمان خدا، آن‌ها سپاه دشمن را به هزیمت واداشتند و داوود (نوجوان نیرومند و شجاعی که در لشکر طاغوت بود) جالوت را کشت، و خداوند، حکومت و دانش را به او بخشید و از آنچه می‌خواست به او تعلیم داد، و اگر خداوند، بعضی از مردم را به وسیله بعضی دیگر دفع نمی‌کرد، زمین را فساد فرامی‌گرفت، ولی خداوند نسبت به جهانیان، لطف و احسان دارد.

شرح اجمالی تفسیر آیه ۲۵۱ سوره بقره بر اساس تفاسیر نمونه و راهنما

در این آیه شریفه، خداوند می‌خواهد قدرت خویش را نشان دهد که چگونه پادشاهی با آن عظمت- جالوت- و لشکری انبوه به وسیله نوجوان تازه به میدان آمده‌ای (داوود) آن‌هم با یک سلاح ظاهراً بیارزش- فلاخن- از پای درمی‌آید. همچنین در آیه مذکور، به علم و تدبیر کشورداری؛ ساختن زره، وسایل جنگی و مانند آن‌که داوود (علیه‌السلام) در حکومت بس‌یار عظیم خود به آن‌ها نیاز داشت، اشاره شده است زیرا خداوند هر مقامی را که به کسی می‌سپارد، آمادگی‌های لازم را نیز به او می‌بخشد. در پایان آیه این قانون کلی اشاره می‌شود: اگر خداوند بعضی از مردم را به وسیله بعضی دیگر دفع نکند، سراسر زمین را فساد در برمی‌گیرد. لیکن؛ ذات اقدس پروردگار نسبت به جهان‌یان لطف و مرحمت دارد که مانع همه‌گیر شدن فساد درروی زمین می‌شود. به عبارت دیگر؛ هنگامی که طغیان ستمگران جهان را در معرض تباهی قرار دهد؛ خداوند جمعی از بندگان خود را برانگیخته و یاری می‌کند که جلو طغیان آن‌ها را بگیرند و حالت اهریمنی‌شان را در هم کوبند و این یکی از الطاف پروردگار بر بندگان می‌باشد، زیرا حکم جهاد و دفاع در برابر متجاوز، فضل الهی است. البته که در این مسیر دشوار؛ صبر، ثبات قدم و نصرت الهی از عوامل ظفر بر دشمنان هستند، و نیز نقش دعا در پیروزی رزمندگان جبهه حق بر خصم، از اهمیت ویژه‌ای برخوردار خواهد بود. باید توجه داشت که حرکت و اقدام عملی رزمندگان و جهادگران، مقدمه‌ای برای اجابت

دعاهایشان می‌باشد. ضمناً اذن الهی، حاکم بر شکست‌ها و پیروزی‌های میدان‌ها نبرد است و لذا برتری نیروهای کیفی مؤمن، مقاوم و ثابت‌قدم بر انبوه لشکریان عناد و ستمگری، دور از ذهن نیست. از آنجاکه جنگ با مفسدان یک ضرورت است، بنابراین به‌منظور کسب پیروزی در جنگ‌ها، باید نام کسانی که در جنگ‌های گذشته از خود مردانگی نشان داده‌اند، زنده نگه‌داشته شود و لبه تیز حمله رزمندگان متوجه فرمانده دشمن گردد تا با نابودی رهبر کفر، لشکر دشمن تار و مار شود. با توجه به موارد مطروحه معلوم می‌شود که کسب پیروزی در جنگ‌ها به مواردی همچون: وجود رهبر توانا و لایق، حضور پیروان مؤمن، توکل به خدا، صبر، استقامت و داشتن انگیزه الهی بستگی دارد. (اقتباس: مکارم شیرازی؛ جلد ۲: ۲۴۹-۲۴۷ و هاشمی رفسنجانی؛ جلد ۲: ۱۹۷-۱۹۴)

آیه: **وَلَا تَهِنُوا وَلَا تَحْزَنُوا** وَاَنْتُمْ **الْاَعْلَوْنَ** اِنْ كُنْتُمْ **مُؤْمِنِينَ** (آل عمران-۱۳۹)

ترجمه: و سست نشوید و غمگین مگردید و شما برترید اگر ایمان داشته باشید.

شرح اجمالی تفسیر آیه ۱۳۹ سوره آل عمران بر اساس تفاسیر نمونه و راهنما

این آیه شریفه به‌منظور تسلی خاطر، دل‌داری، تقویت روحیه مجاهدان أحد، ممانعت از رسوخ سستی و یاس در جسم، اراده و ایمان مسلمانان و عبرت‌آموزی آنان از نتایج شکست در جنگ مذکور- جهت کسب آمادگی برای پیروزی‌های آتی- نازل شده است. آیه فوق، ضمن آن‌که دلیل ناکامی ظاهری مسلمانان در جنگ أحد را ناشی از ضعف ایمان و بی‌توجهی به دستورات پیامبر (نافرمانی از اوامر فرماندهی جنگ) میدانند، لیکن تأکید دارد که شکست در یک جنگ، نشانه شکست نهایی اسلام نیست؛ بل که اگر مسلمانان به مسیر ایمان و اطاعت از دستورات خدا و پیامبر بازگردند، در جنگ‌ها به برتری و ظفر خواهند رسید. در آیه مذکور خداوند از مسلمانان خواسته که بر دیگران برتر باشند (وَأَنْتُمْ الْأَعْلَوْنَ) و از مصادیق برتری را حاکمیت آنان و دینشان بر تمامی جهان دانسته است؛ که تحقق آن در گرو ایمان واقعی است، بنابراین ایمان واقعی تحریک‌کننده آدمی به تلاش مستمر (و لا تهنوا) برای حاکمیت بخشیدن به دین الهی بر تمام جوامع بشری است. در بینش الهی عامل پیروزی، ایمان، صحت و قداست تفکرات و عقاید می‌باشد اما از دیدگاه جهان‌بینی مادی، عامل پیروزی، سلاح و تجهیزات است. (اقتباس: مکارم شیرازی؛ جلد ۳: ۱۰۸-۱۰۷ و هاشمی رفسنجانی؛ جلد ۳: ۶۷-۶۶)

آیه: **وَأَعِدُّوا لَهُمْ مَا اسْتَطَعْتُمْ مِنْ قُوَّةٍ وَمِنْ رِبَاطِ الْخَيْلِ تُرْهَبُونَ بِهِ** عَدُوَّكُمْ وَعَدُوَّكُمْ وَآخَرِينَ مِنْ دُونِهِمْ لَا تَعْلَمُونَهُمُ اللَّهُ يَعْلَمُهُمْ وَمَا تُنْفِقُوا مِنْ شَيْءٍ فِي سَبِيلِ اللَّهِ يُوَفَّ إِلَيْكُمْ وَأَنْتُمْ لَا تُظْلَمُونَ

ترجمه: در برابر آن‌ها (دشمنان) آنچه توانایی دارید از "نیرو" آماده‌سازید (و همچنین) اسب‌های ورزیده (برای میدان نبرد) تا به وسیله آن دشمن خدا و دشمن خویش را بترسانید و (همچنین) گروه دیگری غیر از این‌ها را که شما نمی‌شناسید و خدا می‌شناسد؛ و هر چه در راه خدا (و تقویت بنیه دفاعی اسلام) انفاق کنید به شما بازگردانده می‌شود و به شما ستم نخواهد شد.

شرح اجمالی تفسیر آیه ۶۰ سوره انفال بر اساس تفاسیر نمونه و راهنما

این آیه شریفه، وظیفه عموم مسلمانان و آحاد جامعه اسلامی را تقویت قوای نظامی، حفظ آمادگی رزمی و آماده‌سازی ادوات جنگی - در هر عصر و دوران - جهت نبرد با دشمنان میدانند و می‌گویند: مسلمانان بای‌د برای تقویت بنیه نظامی خویش - تا سرحد ترسانیدن دشمنان خدا و اسلام - از هر چه در اختیاردارند - توانایی‌های مادی و معنوی - استفاده کنند و به پیشرفته‌ترین ادوات رزمی زمان خویش مجهز باشند، تا نسبت به حفظ موجودیت و اعتلای مجد و عظمتشان نائل شوند.

در آیه مذکور، کلمه "قوه" از چنان گستردگی و جامعیتی برخوردار است که ضمن آنکه، وسایل جنگی و سلاح‌های مدرن هر عصری را در برمی‌گیرد، بلکه تقویت روحیه و ایمان سربازان و همچنین به‌کارگیری قدرت‌های اقتصادی، فرهنگی و سیاسی که در مفهوم "قوه" مستتر هستند و نقش بسیار مؤثری را در کسب پیروزی بر دشمن ایفاء می‌کنند را نیز شامل می‌شود. سیره عملی پیامبر (ص) و پیشوایان بزرگ اسلام نیز نشان می‌دهد که برای مقابله با دشمن از هیچ فرصتی غفلت نمی‌کردند و در تهیه سلاح و نفرات، تقویت روحیه سربازان، انتخاب محل اردوگاه و گزینش زمان مناسب برای حمله به دشمن و به کار بستن هرگونه تاکتیک جنگی، هیچ مطلب کوچک و بزرگی را از نظر دور نمی‌داشتند. به‌عنوان نمونه؛ در ایام جنگ "چنین" به پیامبر اکرم (ص) خبر دادند که سلاح جنگی جدید و مؤثری در "یمن" اختراع شده است، ایشان فوراً افرادی را به آن سرزمین فرستادند تا سلاح مذکور را برای ارتش اسلام تهیه کنند! در حوادث جنگ احد نیز می‌خوانیم که پیامبر اکرم (ص) در مقابل شعائر بت پرستان علیه اسلام؛ شعارهای کوبنده‌تر و نافذتری را جهت مقابله با عملیات روانی دشمن به مسلمانان تعلیم دادند؛ یعنی ایشان هم به افزایش توانایی‌های فیزیکی و تجهیزاتی سپاه اسلام توجه داشتند و هم به مقابله با عملیات روانی و جنگ نرم دشمن علیه مسلمانان عکس‌العمل شایسته و به هنگام نشان می‌دادند. مسلمانان همواره با انواع مختلفی از دشمنان مواجه هستند که از جمله آن‌ها می‌توان به دشمنان بالفعل، بالقوه، شناخته‌شده و ناشناخته - تنها خدای متعال از عمق دشمنی گروه دوم نسبت

به اسلام آگاه است- اشاره نمود. بنابراین جامعه اسلامی باید آمادگی رزمی خود را به گونه‌ای ارتقاء داده و حفظ کند تا از یک طرف تمامی دشمنان را مرعوب نماید و از سوی دیگر، غلبت موجب غافلگیری آن در برابر دشمن نشود.

نکته حائز اهمیت دیگری که آیه مذکور به آن اشاره دارد، این است که مؤمنان جهت ایجاد رعب وحشت در بین دشمنان، باید توان رزمی برتر خویش را در برابر آنان به نمایش گذارند. باید توجه داشت که هدف نهایی از تهیه تجهیزات جنگی و افزایش قدرت رزمی مسلمانان ایجاد کشتار، ویرانی آبادی‌ها، تصاحب سرزمین‌ها و اموال دیگران و به اسارت و بردگی گرفتن دیگران نیست؛ بل که هدف آن است که به واسطه آن وسایل جنگی و توان رزمی؛ دشمن خدا و دشمنان خود را بترسانیم. این آیه شریفه، مؤمنان را ترغیب به انفاق در مسیر جهاد فی سبیل الله- بذل جان، تأمین هزینه‌های جنگی، تهیه تدارکات رزمی، به کارگیری قدرت فکری و نیرویمنطق و هر سرمایه دیگری در عرصه مقابله با دشمنان- می‌نماید و اعلام می‌دارد که هرگونه مشارکت در تقویت بنیه نظامی جامعه اسلامی، از مصادیق انفاق «فی سبیل الله» است، و لذا انفاق کنندگان در راه خدا، دارای پاداشی کامل و تضمین شده از جانب او می‌باشند. این پاداش، هم در زندگی دنیوی (از طریق پیروزی اسلام و شوکت و عظمت آن) به شما می‌رسد- زیرا یک ملت ضعیف و مغلوب سرمایه‌های مالیات نیز به خطر خواهد افتاد و امنیت و استقلالش را نیز از دست خواهد داد؛ بنابراین ثروت‌هایی که در این راه صرف می‌شود از طریق دیگر و در سطحی بالاتر عاید انفاق کنندگان خواهد شد- و هم در زندگی اخروی در انتظار شمامست؛ لذا نه تنها ظلم و ستمی بر شما نخواهد شد، بل که بالاترین سود و بهره را نیز خواهید برد.

در این آیه شریفه؛ کلمه "عَدُوَّ اللَّهِ" را با "عَدُوَّكُمْ" قرین شده است؛ یعنی در موضوع جهاد و دفاع اسلامی اغراض شخصی مطرح نیست، بلکه هدف حفظ مکتب اسلام می‌باشد. "جهاد فِی سَبِیْلِ اللَّهِ" با کشورگشایی، توسعه طلبی، غارتگری، کشتن انسان‌ها و پایمال کردن حقوق دیگران تفاوت دارد؛ زیرا برای خدا، در راه خدا و در مسیر احیای حق و عدالت است. آیه به روشنی می‌گوید: قصد اصلی از جهاد فی سبیل الله آن است که دشمنان را از تجاوز به حریم مسلمانان بترساند؛ لذا تمام تلاش و کوشش مسلمانان باید در کوتاه کردن شر دشمنان خدا، حق و عدالت خلاصه گردد. از منافع جهاد فی سبیل الله و تأمین لوازم و هزینه‌های آن؛ تقویت بنیه نظامی جامعه اسلامی، بازداشتن دشمنان از هجوم به جامعه ایمانی و ممانعت از تحمیل سلطه، سیطره و ستم دشمن بر مسلمانان است. (اقتباس: مکارم

آیه: **يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ حَرِّضِ الْمُؤْمِنِينَ عَلَى الْقِتَالِ إِنْ يَكُنْ مِنْكُمْ عَشْرُونَ صَابِرُونَ يَغْلِبُوا مِائَتِينَ وَإِنْ يَكُنْ مِنْكُمْ مِائَةٌ يَغْلِبُوا أَلْفًا مِنَ الَّذِينَ كَفَرُوا بِأَنَّهُمْ قَوْمٌ لَا يَفْقَهُونَ** (انفال-۶۵)

ترجمه: ای پیامبر! مؤمنان را تحریک به جنگ (با دشمن) کن، هرگاه بیست نفر با استقامت از شما باشند بر دویست نفر غلبه می‌کنند و اگر صد نفر باشند بر هزار نفر از کسانی که کافر شدند پیروز می‌گردند چراکه آن‌ها گروهی هستند که نمی‌فهمند!
شرح اجمالی تفاسیر نمونه و راهنما آیه ۶۵ سوره انفال:

این آیه شریفه، پیکار با کفرپیشگان را وظیفه‌ای الهی مؤمنان میداند و با توجه به توان و استعداد اهل ایمان؛ بر آنان واجب کرده که در مقابل لشکریان دشمن- تا ده برابر شمار خود- مقاومت نمایند. البته جهت ایجاد چنین توانی در رزمندگان اسلام؛ دستورات جهادی روحیه آفرین دال بر اهمیت ویژه تحریک و تشویق مؤمنین نسبت به جهاد با دشمنان را به رسول اکرم (ص) ابلاغ می‌کند. آنچه از تفسیر این آیه برمیآید آن است که جهت تشویق و تهییج مؤمنان در راستای شرکت در میدان جهاد فی سبیل الله و افزایش صبر و مقاومت آنان - به‌عنوان عواملی مهم در کسب پیروزی- در برابر دشمن، باید بر حقایق نظیر: ایمان به خدا؛ توجه به فرمان پروردگار؛ یادآوری مقام شهدای راه حق و فضیلت و پاداش‌های بی‌حساب و واگذاری به آن‌ها؛ بیان افتخار و اجر معنوی حاصل از پیروزی بر دشمن در صحنه جهاد و انتشار اخبار نویدبخش پیروزی تأکید نمود. خلاصه کلام اینکه تقویت روحیه رزمندگان در جنگ عاملی بسیار مهم در راستای استقامت، پایداری و ارتقاء سطح توانشان "یک به ده" نسبت به دشمن است. (اقتباس: مکارم شیرازی؛ جلد ۷: ۲۴۷-۲۴۱ و هاشمی رفسنجانی؛ جلد ۶: ۴۱۱-۴۰۸)

آیه: **وَلَا يَنْفِقُونَ نَفَقَةً صَغِيرَةً وَلَا كَبِيرَةً وَلَا يَقْطَعُونَ وَادِيًا إِلَّا كَتَبَ لَهُمْ لِيَجْزِيَهُمُ اللَّهُ أَحْسَنَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ** (توبه-۱۲۱)

ترجمه: و هیچ مال کوچک یا بزرگی را (در این راه) انفاق نمی‌کنند و هیچ سرزمینی را (به‌سوی میدان جهاد و یا در بازگشت) نمی‌پیمایند، مگر اینکه برای آن‌ها نوشته می‌شود تا خداوند آن را به‌عنوان بهترین اعمالشان پاداش دهد.

شرح اجمالی تفسیر آیه ۱۲۱ سوره توبه:

انفاق (تأمین هزینه‌های جنگی و تحمل سختی‌ها) به‌منظور کسب آمادگی رزمی و فراهم ساختن مقدمات جهاد با دشمنان دارای بالاترین ارزش و بهترین پاداش در پیشگاه الهی است؛ زیرا پیشبرد اهداف دین اسلام با انفاق و جهاد میسر می‌شود. روی همین اصل است

که نسبت به ترغیب و تشویق مؤمنان جهت انفاق و شرکت در جهاد؛ آن قدر تأکید می‌شود.

(اقتباس: مکارم شیرازی؛ جلد ۸: ۱۸۹ و هاشمی رفسنجانی؛ جلد ۷: ۲۳۸-۲۳۷)

آیه: **وَإِنَّ جُنْدَنَا لَهُمُ الْغَالِبُونَ** (صافات-۱۷۳)

ترجمه: و لشکر ما (در تمام صحنه‌ها) پیروزند.

شرح اجمالی تفاسیر نمونه و راهنما آیه ۱۷۳ سوره صافات:

(اقتباس: مکارم شیرازی؛ جلد ۱۹: ۱۹۱-۱۸۹) و (اقتباس: هاشمی رفسنجانی؛ جلد ۱۵:

۳۷۷)

در این آیه شریفه خدای متعال وعده پیروزی نهایی لشکریان الهی بر سپاهیان کفر و شرک (دشمنان حق) را داده و بدان نحو موجب دلگرمی، امید، آمادگی و مقاومت مجاهدان فی سبیل الله برای ادامه مبارزه با لشکر باطل گردیده است. البته بر اساس تعالیم آیه مذکور منظور از پیروزی همواره تفوق ظاهری و فیزیکی بر دشمنان نیست زیرا می‌توان گفت که پیروزی مکتبی بر دشمن، پیروزی تدریجی بر خصم نیز جلوه‌های از پیروزی حق بر باطل می‌باشند. ضمناً شرایط پیروزی بر دشمنان وقتی فراهم می‌شود که در بین سپاهیان حق سستی، اختلاف و نافرمانی وجود نداشته باشد.

آیه: **وَ اللَّهُ أَعْلَمُ بِأَعْدَائِكُمْ وَ كَفَى بِاللَّهِ وَلِيًا وَ كَفَى بِاللَّهِ نَصِيرًا** (نساء-۴۵)

ترجمه: خدا از دشمنان شما آگاه است (ولی آن‌ها به شما زیانی نمی‌رسانند) کافی است

که خدا ولی شما باشد و کافی است که خدا یاور شما باشد.

شرح اجمالی تفاسیر نمونه و راهنما آیه ۴۵ سوره نساء

این آیه شریفه می‌فرماید: عالمان یهود- هرچند خود را دوست جلوه می‌دهند- دشمنان واقعی مسلمانان هستند و خداوند از دشمنی‌شان آگاه است. آنان؛ مهاجمان واقعی به آیین و فرهنگ جامعه اسلامی هستند و باسعادت و هدایت مسلمانان مخالفاند، فلذا هر زمان به شکلی- گاهی با زبان خیرخواهی و گاه از طریق بدگویی- به دنبال تحقق اهداف پلیدشان می‌باشند. بنابراین مسلمانان باید قول الهی را ملاک تشخیص دوست از دشمن قرار دهند و هرگز نباید از دشمنی آن‌ها وحشت کنند، زیرا تنها نیستند و خدای متعال، ولی و یار و یاورشان است. پس از دشمنان اسلام کاری ساخته نیست و اگر گفته‌هایشان نیز نادیده گرفته و زیر پا گذاشته شود، جای نگرانی و ترس وجود ندارد. (اقتباس: مکارم شیرازی؛ جلد ۳: ۴۰۳ و هاشمی رفسنجانی؛ جلد ۳: ۳۳۲-۳۳۱)

روش‌شناسی تحقیق: چون مقاله حاضر به دنبال یافتن الگوی پیروزی مجاهدان اسلام در

جنگ‌های ترکیبی از بطن آیات قرآن کریم می‌باشد؛ بنابراین شیوه و روش انجام آن داده

بنیاد است و از آنجاکه هدف غایی آن، بکارگیری نتایج تحقیق در سطح نیروهای مسلح می‌باشد؛ نوع تحقیق کاربردی است. (ساروخانی، ۱۳۷۷: ۶۸)

در این مقاله، چون شناسایی و تبیین کدها، مفاهیم و مقوله‌های آیات قرآنی مرتبط با ارتقاء سطح روحیه مجاهدان اسلام با رویکرد کیفی انجام گرفته و از سوی دیگر، با توزیع پرسشنامه در بین خبرگان، میزان تأثیر مفاهیم تشکیل‌دهنده مقوله‌های مذکور بر الگوی یادشده به صورت کمی موردسنجش واقع شده‌اند، از این رو می‌توان گفت که رویکرد کلی تحقیق آمیخته می‌باشد. جامعه آماری تحقیق مشتمل بر آیات قرآنی تبیین‌گر ارتقاء روحیه مجاهدان فی سبیل الله و تفاسیر مرتبط با آن‌ها- با تأکید بر تفاسیر نمونه و راهنما - و همچنین بیست نفر از صاحب‌نظران و خبرگان معارف قرآنی و علوم دفاعی می‌باشند که با روش نمونه‌برداری هدفمند انتخاب گردیده‌اند. در این مقاله، روش‌های گردآوری داده‌ها میدانی و کتابخانه‌ای، و ابزار جمع‌آوری اطلاعات از خبرگان، پرسشنامه می‌باشد.

با توجه به آنکه تعالیم قرآن کریم منحصر به زمان خاصی نیست؛ لذا قلمرو زمانی این تحقیق عصر رسالت (زمان نزول قرآن) و دوران حضور ائمه معصومین (علیهم‌السلام) که مفسران واقعی قرآن هستند و همچنین روزگار حیات علماء و مفسران قرآن کریم است. قلمرو مکانی تحقیق مذکور مرکز مطالعات راهبردی آجا و قلمرو موضوعیاش جنگ ترکیبی می‌باشد.

پرسش‌نامه‌ای بر اساس طیف ۵ گزینه‌ای لیکرت با تعداد ۱۲ سؤال که گمان می‌رفت هر یک از سؤالات آن ناظر بر یکی از عوامل تأثیرگذار بر الگوی مذکور باشد، تنظیم گردید. به منظور افزایش روایی پرسش‌نامه، طی چند مرحله در سطوح مختلف و با ترکیب‌های متفاوت، از مشاوره خبرگان در نحوه طراحی سؤالات استفاده گردید و متأثر از همان مشاوره‌ها، تغییراتی در تعداد و محتوای سؤالات اعمال شد. بنابراین تعداد سؤالات از ۱۲ به ۱۰ و سرانجام به ۷ سؤال تغییر یافت. پس از اجماع نسبی در خصوص تعداد سؤالات و مقوله‌هایی که مبنای طرح آن‌ها بودند، تعداد ۱۰ نسخه پرسش‌نامه در اختیار صاحب‌نظران قرار گرفت. با حصول اطمینان از روایی پرسشنامه، تعداد ۲۰ نسخه از آن- به تعداد جامعه نمونه- تهیه، توزیع و پس از پاسخ صاحب‌نظران؛ جمع‌آوری گردیدند. ضمناً اعتبار سؤالات پرسش‌نامه با استفاده از ضریب همبستگی رتبه‌ای اسپیرمن براون انجام گرفت و مقدار آن معادل ۰/۹۲۵ محاسبه شد که نشان از بالا بودن اعتبار هر یک از سؤالات مربوط به هدف موردنظر تحقیق را دارد.

تجزیه و تحلیل داده‌ها: این مقاله با روش داده بنیاد و طی مراحل زیر انجام گرفته است:
 مرحله یکم (کدگذاری باز): غور در آیات شریفه قرآنی مرتبط با ارتقاء روحیه مجاهدان فی سبیل الله به منظور احصاء کدها؛ مفاهیم (کدهای مشترک) و مقوله‌های (مفاهیم مشترک) موجود در آن‌ها که بر الگوی موردنظر این مقاله مؤثرند.

مرحله دوم کدگذاری محوری: در این مرحله نسبت به شناسایی و دسته‌بندی مقوله‌های علی، محوری، واسطه‌ای، محیطی، راهبردی و پیامدی مرتبط با ارتقاء روحیه مجاهدان فی سبیل الله اقدام شده است.

مرحله سوم کدگذاری انتخابی: در این مرحله نسبت به روایت داستان (تعریف روابط بین مقوله‌های علی، محوری، واسطه‌ای، محیطی، راهبردی و پیامدی) اقدام شده است که ارائه الگو بر اساس آن انجام می‌گیرد. (استراس و همکاران، ۱۳۹۰، ۱۵۸-۱۵۴)

مرحله یکم تجزیه و تحلیل داده‌ها (کدگذاری باز): در این مرحله نسبت به احصاء کدها، مفاهیم و مقوله‌های موجود در بطن تفسیر آیات قرآنی مرتبط با الگوی قرآنی پیروزی مجاهدان فی سبیل الله در جنگ‌های ترکیبی پرداخته‌ایم. شرح اقدامات این مرحله به‌قرار زیر است:

کدهای برگرفته از تفاسیر آیه ۲۵۱ سوره بقره

عوامل مؤثر در کسب پیروزی‌های عرصه جهاد عبارت‌اند از: وجود رهبر و فرمانده عالم، مدبر، توانا و لایق؛ حضور پیروان و لشکریان مؤمن، صابر، ثابت‌قدم و استوار در برابر لشکریان حُکام طاغوت و ستمگر؛ ساخت تجهیزات و وسایل جنگی؛ توکل به خدا و دعای توأم با حرکت و اقدام عملی؛ جهاد و دفاع در برابر متجاوزان را فضل الهی دانستن؛ تلاش جهت نابودی فرمانده سپاه دشمن؛ اذن الهی را حاکم بر شکست‌ها و پیروزی‌های میدان‌ها نبرد دانستن؛ زنده نگاه داشتن یاد و نام دلیرمردان و ایثارگران جنگ‌های گذشته.

جدول شماره ۱ تحلیل مضامین مقوله اهم علل پیروزی بر دشمنان در جنگ (بقره-۲۵۱)

ردیف	نشانگر	کدهای آیه	مفاهیم	مؤله
۱	۱-۲۵۱-بقره	وجود رهبر و فرمانده عالم	رهبری و فرماندهی شایسته	اهم علل پیروزی بر دشمنان در جنگ
۲	۲-۲۵۱-بقره	وجود رهبر و فرمانده مدبر		
۳	۳-۲۵۱-بقره	وجود رهبر و فرمانده توانا		
۴	۴-۲۵۱-بقره	وجود رهبر و فرمانده لایق		
۵	۵-۲۵۱-بقره	وجود پیروان و لشکریان مؤمن	وجود سپاهیان مؤمن	
۶	۶-۲۵۱-بقره	وجود پیروان و لشکریان صابر		
۷	۷-۲۵۱-بقره	وجود پیروان و لشکریان ثابت‌قدم در برابر دشمن		

	تهیه ادوات جنگی مناسب	ساخت تجهیزات جنگی	۸-۲۵۱-بقره	۸	
		وجود وسایل جنگی	۹-۲۵۱-بقره	۹	
	انهدام سامانه فرماندهی دشمن	تلاش جهت نابودی فرمانده سپاه دشمن	۱۰-۲۵۱-بقره	۱۰	
		یادآوری نام دلیرمردان جنگ‌های گذشته	۱۱-۲۵۱-بقره	۱۱	
	تمجید از دلاوران پیشین	زنده نگاه‌داشتن یاد ایثارگران جنگ‌های گذشته	۱۲-۲۵۱-بقره	۱۲	
		جهاد و دفاع در برابر متجاوزان را فضل الهی دانستن	۱۳-۲۵۱-بقره	۱۳	
	خدامحوری مجاهدان	توکل به خدا و دعای توأم با حرکت و اقدام عملی	۱۴-۲۵۱-بقره	۱۴	
		اذن الهی را حاکم بر شکست و پیروزی درنبرد دانستن	۱۵-۲۵۱-بقره	۱۵	
		جمع			
	۱	۶	۱۵		

کدهای برگرفته از تفاسیر آیه ۱۳۹ سوره آل عمران عوامل ناکامی در جنگ‌ها؛ نیاز شدید مجاهدان شکست خورده به دلجویی و تقویت روحی توسط فرماندهان؛ شکست در یک جنگ نشانه شکست نهایی نیست؛ بازگشت به مسیر ایمان و اطاعت از دستورات فرمانده ضعف ایمان رزمندگان و کم توجهی به دستورات فرمانده در میدان جهاد از مهم‌ترین موجب ظفر و کامیابی در جنگ‌ها؛ تجربه‌اندوزی از علل شکست‌های جنگی عاملی مهم در راستای کسب پیروزی‌های آتی.

جدول شماره ۲ تحلیل مضامین مقوله تجربه‌اندوزی از شکست مجاهدان پیشین

مقوله	مفاهیم	زیر مفهوم	کدهای آیه	نشانگر	ردیف
تجربه‌اندوزی از شکست مجاهدان پیشین	سستی و نافرمانی در جنگ	-----	ضعف ایمان رزمندگان	۱-۱۳۹-آل عمران	۱
		-----	کم توجهی به دستورات فرمانده در جهاد	۲-۱۳۹-آل عمران	۲
	بازسازی روحیه مغلوبیم جنگی	-----	تقویت روحی شکست خوردگان توسط فرماندهان	۳-۱۳۹-آل عمران	۳
		-----	شکست در یک جنگ نشانه شکست نهایی نیست	۴-۱۳۹-آل عمران	۴

۵	۱۳۹-۵-آل عمران	بازگشت رزمندگان به مسیر ایمان	ایمان مداری	یافتن علل پیروزی	۳	۱
۶	۱۳۹-۶-آل عمران	اطاعت از دستورات فرمانده	انضباط محوری			
۷	۱۳۹-۷-آل عمران	تجربه اندوزی از علل شکست‌های جنگی	تجربه‌اندوزی			
جمع		۶	۳	۳	۱	

کدهای برگرفته از تفاسیر آیه ۴۵ سوره نساء:

برخی از شیوه‌های مقابله با دشمنان اسلام عبارت‌اند از: قول الهی را ملاک تشخیص دوست از دشمن قرار دادن؛ شناخت دقیق دشمن، عدم هراس از توطئه‌های دشمنان اسلام با اعتماد به ولایت و نصرت الهی؛ ولایت و یاری خدای متعال را عامل تفوق بر دشمنان دانستن.

جدول شماره ۳ تحلیل مضامین مقوله دشمن‌شناسی و راه‌های مقابله با دشمن (نساء-۴۵)

ردیف	نشانگر	کدهای آیه	مفاهیم	مقوله
۱	۴۵-۱- نساء	قول الهی را ملاک تشخیص دوست از دشمن قرار دادن	شناخت دشمن	شناخت راه اصلی مقابله با دشمن دشمن‌شناسی و
۲	۴۵-۲- نساء	شناخت دقیق دشمن	دشمن	
۳	۴۵-۳- نساء	عدم هراس از دشمنان با اعتماد به ولایت و نصرت الهی	خدامحوری در برابر دشمن	
۴	۴۵-۴- نساء	ولایت و یاری خدای متعال را عامل تفوق بر دشمنان دانستن	دشمن	
جمع		۴	۲	۱

کدهای برگرفته از شرح اجمالی تفسیر آیه ۶۰ سوره انفال

ملاحظات ایجاد و حفظ آمادگی رزمی همه‌جانبه مسلمان‌ها در برابر تهدیدات و دستیابی جامعه اسلامی به پیروزی در برابر دشمنان عبارت‌اند از:

۱- وظیفه آحاد جامعه اسلامی تقویت قوای نظامی، حفظ آمادگی رزمی و آماده‌سازی مجهزترین ادوات جنگی روز جهت نبرد با دشمنان.

۲- تقویت بنیه دفاعی جامعه اسلامی تا سرحد ترسانیدن دشمنان بالفعل، بالقوه، شناخته و ناشناخته از تهاجم و تجاوز به سرزمین‌های اسلامی.

۳- به‌کارگیری مؤلفه‌های مادی و معنوی قدرت ملی- فرهنگی، نظامی، اقتصادی و سیاسی جامعه اسلامی- که نقش بس‌یاری مؤثری را در ناکامی دشمن و پی‌روزی بر او ایفاء می‌کنند.

۴- پیامبر اکرم (صلی‌الله علیه وآله) و پی‌شویان بزرگ اسلام برای مقابله با دشمن از هی‌چ فرصتی غفلت نمی‌کردند و در ته‌ی سلاح و نفرات، تقویت روحیه سربازان، انتخاب محل

اردوگاه و گزینش زمان مناسب برای حمله به دشمن و بکار بستن تاکتیک‌های جنگی مناسب، هیچ واقعیتی را از نظر دور نمی‌داشتند.

- ۵- واکنش مناسب و به‌موقع مسلمانان در برابر ستیزه‌جویی و جنگ سخت و نرم دشمنان.
- ۶- نمایش توان رزمی برتر مسلمانان به دشمنان جهت ایجاد رعب وحشت در بین آنان.
- ۷- انفاق و مشارکت مؤمنان- بذل جان، تأمین هزینه‌های جنگی، تهیه تدارکات رزمی، به‌کارگیری قدرت فکری و نیرویمنطق و هر سرمایه دیگری در عرصه مقابله با دشمنان- در مسیر جهاد و تقویت بنیه دفاعی جامعه اسلامی از مصادیق انفاق «فی سبیل الله» است.
- ۸- انفاق کنندگان در راه خدا هم در زندگی دنیوی و هم در زندگی اخروی مشمول دریافت پاداش کامل و تضمین‌شده از جانب خدای متعال.
- ۹- هدف جهاد تقویت بنیه نظامی جامعه اسلامی، ترسانیدن و بازداشتن دشمنان از هجوم به جامعه ایمانی و ممانعت از تحمیل سلطه، سیطره و ستم دشمنان بر مسلمانان است.
- ۱۰- پیروزی اسلام و اثبات شوکت و عظمت آن بر دشمن.

جدول شماره ۴ تحلیل مضامین مقوله آمادگی همه‌جانبه در برابر دشمن (انفال-۶۰)

ردیف	نشانگر	کدهای آیه	مفاهیم	مؤلفه
۱	۶۰-۱- انفال	تقویت قوای نظامی جهت نبرد با دشمنان	افزایش توان نظامی	مؤلفه
۲	۶۰-۲- انفال	حفظ آمادگی رزمی جهت نبرد با دشمنان		
۳	۶۰-۳- انفال	آماده‌سازی مجهزترین ادوات جنگی جهت نبرد		
۴	۶۰-۴- انفال	تقویت بنیه دفاعی جامعه اسلامی		
۵	۶۰-۵- انفال	تقویت توان دفاعی تا سرحد ترسانیدن دشمنان شناخته و ناشناخته از تجاوز به سرزمین‌های اسلامی	توان دفاعی هراس آفرین در بین دشمنان	آمادگی همه‌جانبه در برابر دشمن
۶	۶۰-۶- انفال	تقویت توان دفاعی تا سرحد ترسانیدن دشمنان بالفعل و بالقوه، از تجاوز به سرزمین‌های اسلامی		
۷	۶۰-۷- انفال	نمایش توان رزمی برتر مسلمانان جهت ایجاد رعب وحشت در بین دشمنان		
۸	۶۰-۸- انفال	ممانعت از تحمیل سیطره و ستم دشمنان بر مسلمانان		
۹	۶۰-۹- انفال	ترسانیدن و بازداشتن دشمنان از هجوم به جامعه ایمانی		
۱۰	۶۰-۱۰- انفال	به‌کارگیری مؤلفه‌های مادی و معنوی قدرت ملی (فرهنگی، نظامی، اقتصادی و سیاسی جامعه اسلامی) در برابر دشمن	به‌کارگیری مؤلفه‌های قدرت ملی در برابر دشمن	آمادگی همه‌جانبه در برابر دشمن
۱۱	۶۰-۱۱- انفال	واکنش مناسب و به‌موقع مسلمانان در برابر جنگ‌های سخت و نرم دشمنان		
۱۲	۶۰-۱۲- انفال	انفاق و مشارکت مؤمنان با بذل جان در عرصه جهاد	دفاع همه‌جانبه	آمادگی همه‌جانبه در برابر دشمن
۱۳	۶۰-۱۳- انفال	انفاق و مشارکت مؤمنان در تأمین هزینه‌های جنگی		

مردم پایه	و تهیه تدارکات رزمی در مسیر جهاد فی سبیل الله.		
	اتفاق و مشارکت مؤمنان در به کارگیری قدرت فکری و نیرویمنطق و دیگر سرمایه‌ها در جهاد فی سبیل الله.	۱۴-۶۰-انفال	۱۴
	اتفاق کنندگان راه خدا در زندگی دنیوی مشمول دریافت پاداش کامل و تضمین شده الهی	۱۵-۶۰-انفال	۱۵
	اتفاق کنندگان راه خدا در زندگی اخروی مشمول دریافت پاداش کامل و تضمین شده الهی	۱۶-۶۰-انفال	۱۶
	استفاده فرماندهان از فرصت‌ها به منظور تهیه سلاح و نفرت جهت حمله به دشمن	۱۷-۶۰-انفال	۱۷
	استفاده فرماندهان از فرصت‌ها به منظور تقویت روحیه سربازان جهت حمله به دشمن	۱۸-۶۰-انفال	۱۸
پیش‌بینی نیروی هجومی مناسب	استفاده فرماندهان از فرصت‌ها به منظور انتخاب زمان و مکان مناسب جهت حمله به دشمن	۱۹-۶۰-انفال	۱۹
پیش‌بینی طرح‌های عملیاتی مناسب	استفاده فرماندهان از فرصت‌ها به منظور بکار بستن تاکتیک‌های عالمانه جنگی جهت حمله به دشمن	۲۰-۶۰-انفال	۲۰
۱	۷	۲۰	جمع

کدهای برگرفته از تفاسیر آیه ۶۵ سوره انفال

جهاد با کفار و وظیفه‌ای الهی مؤمنان؛ ضرورت مقاومت مجاهدان فی سبیل الله- با نسبت یک‌به‌ده- در برابر دشمن؛ تحریک و تشویق مؤمنان نسبت به جهاد با دشمنان از وظایف فرماندهان؛ تشویق و تهییج مؤمنان در میدان جهاد فی سبیل الله موجب افزایش صبر، مقاومت و کسب پیروزی بر دشمن؛ عوامل روحیه‌بخش و توان‌افزای مجاهدان فی سبیل الله در برابر دشمن عبارت‌اند از: ایمان به خدا، توجه به فرمان پروردگار، یادآوری مقام شهدای راه حق و فضیلت و پاداش‌های بی‌حساب و اگداری به آن‌ها، بیان افتخار و اجر معنوی حاصل از پیروزی بر دشمن در صحنه جهاد؛ انتشار اخبار نویدبخش پیروزی بر دشمنان.

جدول شماره ۵ تحلیل مضامین مقوله اعمال ایجابی مجاهدان اسلام (انفال- ۶۵)

ردیف	نشانگر	کدهای آیه	مفاهیم	مقوله
۱	۱-۶۵-انفال	ایمان به خدا	خدماتحوری در جهاد	عمل اعمال ایجابی مجاهدان اسلام در جنگ ترکیبی
۲	۲-۶۵-انفال	توجه به فرمان پروردگار		
۳	۳-۶۵-انفال	جهاد با کفار و وظیفه‌ای الهی مؤمنان		
۴	۴-۶۵-انفال	ضرورت مقاومت مجاهدان فی سبیل الله در برابر دشمن	نبرد ناهم‌تراز با دشمنان	
۵	۵-۶۵-انفال	ضرورت مقاومت مجاهدان فی سبیل الله- با نسبت یک‌به‌ده- در برابر دشمن		
۶	۶-۶۵-انفال	تحریک مؤمنان نسبت به جهاد با دشمنان از وظایف فرماندهان	تقویت روحیه جهادی	
۷	۷-۶۵-انفال	تشویق مؤمنان نسبت به جهاد با دشمنان از وظایف فرماندهان		
۸	۸-۶۵-انفال	انتشار اخبار نویدبخش پیروزی بر دشمنان		
۹	۹-۶۵-انفال	بیان افتخار و اجر معنوی حاصل از پیروزی بر دشمن در صحنه جهاد		
۱۰	۱۰-۶۵-انفال	تشویق و تهییج مؤمنان در میدان جهاد موجب افزایش صبر و		

مقاومت مجاهدان	افزایش صبر در برابر دشمن تشویق و تهییج مؤمنان در میدان جهاد موجب افزایش مقاومت در برابر دشمن	۱۱-۶۵-انفال	۱۱
		۱۲-۶۵-انفال	۱۲
		۱۳-۶۵-انفال	۱۳
تمجید از مقام والای شهدا	یادآوری مقام شهدای راه حق یادآوری فضیلت و پاداش‌های بی حساب واگذاری به شهدا		
۱	۵	۱۳	جمع

کدهای برگرفته از تفاسیر آیه ۱۲۱ سوره توبه: انفاق منبع تأمین هزینه‌های جنگی جهت کسب آمادگی رزمی؛ انفاق عامل تحمل سختی‌ها جهت کسب آمادگی رزمی؛ انفاق عامل فراهم ساختن مقدمات جهاد با دشمنان؛ انفاق دارای بالاترین ارزش و بهترین پاداش در پیشگاه الهی؛ پیشبرد اهداف دین اسلام با انفاق و جهاد؛ ترغیب و تشویق مؤمنان جهت انفاق و شرکت در جهاد.

جدول شماره ۶ تحلیل مضامین مقوله انفاق زمینه‌ساز جهاد

ردیف	نشانگر	کدهای آیه	مفاهیم	مقوله
۱	۱-۱۲۱-توبه	انفاق منبع تأمین هزینه‌های جنگی جهت کسب آمادگی رزمی	انفاق عامل آمادگی رزمی	انفاق زمینه‌ساز جهاد
۲	۲-۱۲۱-توبه	انفاق عامل تحمل سختی‌ها جهت کسب آمادگی رزمی		
۳	۳-۱۲۱-توبه	ترغیب و تشویق مؤمنان جهت انفاق	انفاق عامل تسهیل جهاد اسلامی	
۴	۴-۱۲۱-توبه	ترغیب و تشویق مؤمنان جهت انجام جهاد		
۵	۵-۱۲۱-توبه	پیشبرد اهداف دین اسلام با انفاق		
۶	۶-۱۲۱-توبه	پیشبرد اهداف دین اسلام با جهاد		
۷	۷-۱۲۱-توبه	انفاق عامل فراهم ساختن مقدمات جهاد با دشمنان		
۸	۸-۱۲۱-توبه	انفاق دارای بالاترین ارزش در پیشگاه الهی	ارزش والای انفاق	
۹	۹-۱۲۱-توبه	انفاق دارای بهترین پاداش در پیشگاه الهی		
	جمع	۹	۳	۱

کدهای برگرفته از تفاسیر آیه ۱۷۳ سوره صافات: پیروزی نهایی لشکریان الهی بر سپاهیان کفر و شرک (دشمنان حق) وعده خدای متعال به مؤمنان؛ وعده الهی پیروزی بر دشمنان موجب دلگرمی، امید، آمادگی و مقاومت مجاهدان فی سبیل الله در مسیر مبارزه با باطل؛ اشکال مختلف پیروزی بر دشمن عبارت‌اند از: پیروزی ظاهری و فیزیکی بر دشمنان، پیروزی مکتبی بر دشمنان و پیروزی تدریجی بر دشمنان؛ شرایط پیروزی بر دشمنان حق عدم وجود سستی، اختلاف و نافرمانی در بین لشکریان الهی.

جدول شماره ۷ تحلیل مضامین مقوله پیروزی نهایی مجاهدان اسلام بر دشمنان (صافات-۱۷۳)

ردیف	نشانگر	کدهای آیه	مفاهیم	مقوله
۱	۱-۱۷۳-صافات	پیروزی نهایی لشکریان الهی بر سپاهیان کفر و شرک و عده خدای متعال به مؤمنان	تأثیر معنوی و عده الهی در پیروزی حق بر باطل	پیروزی نهایی مجاهدان اسلام بر دشمنان
۲	۲-۱۷۳-صافات	وعده الهی پیروزی بر دشمنان موجب امید مجاهدان در مسیر مبارزه با باطل		
۳	۳-۱۷۳-صافات	وعده الهی پیروزی بر دشمنان موجب آمادگی مجاهدان فی سبیل الله در مسیر مبارزه با باطل		
۴	۴-۱۷۳-صافات	وعده الهی پیروزی بر دشمنان موجب مقاومت مجاهدان در مسیر مبارزه با باطل		
۵	۵-۱۷۳-صافات	پیروزی ظاهری و فیزیکی بر دشمنان	پیروزی مادی و معنوی حق بر باطل	
۶	۶-۱۷۳-صافات	پیروزی مکتبی بر دشمنان	پرهیز از سستی، نافرمانی و اختلاف در میدان جنگ	
۷	۷-۱۷۳-صافات	پیروزی تدریجی بر دشمنان		
۸	۸-۱۷۳-صافات	شرایط پیروزی بر دشمنان حق عدم وجود سستی در بین لشکریان الهی		
۹	۹-۱۷۳-صافات	شرایط پیروزی بر دشمنان حق عدم وجود اختلاف در بین لشکریان الهی		
۱۰	۱۰-۱۷۳-صافات	شرایط پیروزی بر دشمنان حق عدم وجود نافرمانی در بین لشکریان الهی		
	جمع	۱۰	۳	۱

جدول شماره ۸ تحلیل مضامین مقوله‌های الگوی پیروزی مجاهدان اسلام در جنگ ترکیبی

ردیف	عنوان مقوله‌ها	مفاهیم	زیر مفهوم	کد
۱	تجربه‌اندوزی از شکست مجاهدان پیشین	۳	۳	۶
۲	اهم علل پیروزی بر دشمنان در عرصه جنگ	۶	-----	۱۵
۳	آمادگی همه‌جانبه در برابر دشمن	۷	-----	۲۰
۴	انفاق زمینه‌ساز جهاد	۳	-----	۹
۵	اعمال ایجابی مجاهدان اسلام در جنگ ترکیبی	۵	-----	۱۳
۶	دشمن‌شناسی و راه اصلی مقابله با دشمن	۲	-----	۴
۷	پیروزی نهایی مجاهدان اسلام بر دشمنان	۳	-----	۱۰

مرحله دوم تجزیه و تحلیل داده‌ها: در این مرحله از تجزیه و تحلیل داده‌ها نسبت به کدگذاری محوری یا شناسایی و دسته‌بندی مقوله‌های علی، محوری، واسطه‌ای، محیطی، راهبردی و پیامدی الگوی ارتقاء روحیه مجاهدان فی سبیل الله از منظر قرآن کریم؛ اقدام می‌شود.

جدول شماره ۹ تعیین نوع مقوله‌های تأثیرگذار بر الگوی پیروزی مجاهدان در جنگ ترکیبی

ردیف	عنوان مقوله‌ها	نوع مقوله	مفاهیم	زیر مفهوم	تعداد
۱	تجربه‌اندوزی از شکست مجاهدان پیشین	علی	۳	۳	۶
۲	اهم علل پیروزی بر دشمنان در عرصه جنگ	محوری	۶	----	۱۵
۳	آمادگی همه‌جانبه در برابر دشمن	راهبردی	۷	----	۲۰
۴	انفاق زمینه‌ساز جهاد	محیطی	۳	----	۹
۵	اعمال ایجابی مجاهدان اسلام در جنگ ترکیبی	واسطه‌ای	۵	----	۱۳
۶	دشمن‌شناسی و راه اصلی مقابله با دشمن	واسطه‌ای	۲	----	۴
۷	پیروزی نهایی مجاهدان اسلام بر دشمنان	پیامدی	۳	----	۱۰

مرحله سوم تجزیه و تحلیل داده‌ها: مهم‌ترین گام در مرحله کدگذاری انتخابی ترسیم «روایت داستان» تحقیق است. داستان فقط نقل‌قولی توصیفی در مورد پدیده اصلی تحت مطالعه است. (دانایی فرد، ۱۳۸۳، ۱۱۲) در این مرحله از تجزیه و تحلیل داده‌ها، با کدگذاری انتخابی مرحله روایت داستان و نظریه‌پردازی را به شرح زیر انجام می‌دهیم:

روایت داستان پژوهش: با نگرش به مطالب مطروحه در جداول ۱ الی ۹ در صفحات پیشین؛ می‌توان گفت: داستان تحققی حاضر مبین آن است که پیروزی در جنگ ترکیبی که هدف اصلی مجاهدان اسلام از تفوق بر دشمنان می‌باشد، مستلزم اجرای یک فرایند پویاست که در آن؛ مقوله علی تجربه‌اندوزی از شکست مجاهدان پیشین با مفاهیم (سستی و نافرمانی در جنگ؛ بازسازی روحی مغلوبیم جنگی و یافتن علل پیروزی در جنگ) عامل توجه به مقوله محوری‌اهم علل پیروزی بر دشمنان در عرصه جنگ ترکیبی با مفاهیم (رهبری و فرماندهی شایسته، وجود سپاهیان مؤمن، تهیه ادوات جنگی مناسب، انهدام سامانه فرماندهی دشمن، تمجید از ایثارگری دلاوران پیشین و خدامحوری در عرصه جهاد) می‌باشد. ضمناً مقوله محیطی انفاق زمینه‌ساز جهاد با مفاهیم (انفاق عامل آمادگی رزمی؛ انفاق عامل تسهیل جهاد اسلامی و جایگاه والای انفاق در جهاد) و همچنین مقوله‌های واسطه‌ای‌اهم اعمال ایجابی مجاهدان اسلام در عرصه جنگ ترکیبی با مفاهیم (خدامحوری در جهاد؛ نبرد ناهم‌تراز با دشمنان؛ تقویت روحیه جهادی؛ افزایش صبر و مقاومت رزمندگان و ترویج روحیه شهادت‌طلبی) و همچنین دشمن‌شناسی و راه مقابله با دشمن با مفاهیم (شناخت دشمن و خدامحوری در برابر دشمن) می‌توانند بر مقوله راهبردی آمادگی همه‌جانبه با مفاهیم (افزایش توان نظامی؛ تأکید بر توان دفاعی هراس‌آفرین در بین دشمنان؛ به‌کارگیری مؤلفه‌های قدرت ملی در برابر دشمن؛ دفاع همه‌جانبه مردم پایه؛ تبیین پاداش الهی انفاق‌کنندگان در جنگ؛ پیش‌بینی نیروی هجومی مناسب و تهیه طرح‌های عملیاتی هوشمندانه) که از سازوکارهای پیروزی در جنگ‌های ترکیبی با دشمن

می‌باشند؛ تأثیر بس‌یار زیادی گذارند و موجب تحقق هدف غایی و پیمادی این الگو یعنی پیروزی نهایی مجاهدان اسلام بر دشمنان در عرصه جنگ ترکیبی با مفاهیم (تأثیر معنوی و عده الهی در پیروزی حق بر باطل؛ پیروزی مادی و معنوی حق بر باطل و پرهیز از سستی، نافرمانی و اختلاف در میدان جنگ) گردند.

تفسیر و تحلیل اطلاعات برگرفته از پرسش‌نامه:

با تهیه پرسش‌نامه- بر اساس طیف ۵ گزینه‌ای لیکرت- و توزیع آن در بین خبرگان، در واقع میزان تأثیر مقوله‌های الگوی یادشده را به‌صورت کمی و به شرح زیر موردسنجش قرار داده‌ایم.

جدول شماره ۱۰ پاسخ خبرگان به سؤال‌های پرسش‌نامه

میلنگین هر سؤال	خیلی کم (۱)		کم (۲)		متوسط (۳)		زیاد (۴)		خیلی زیاد (۵)		پاسخ		سؤال‌های پرسش‌نامه
	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	
۴/۳	۰	۰	۰	۰	٪۱۵	۳	٪۳۵	۷	٪۵۰	۱۰	٪۱۰۰	۲۰	پاسخ سؤال ۱
	تجربه‌اندوزی از شکست مجاهدان پیشین تا چه اندازه در پیروزی مجاهدان اسلام در جنگ ترکیبی با دشمنان مؤثر است؟												۱
۴/۵	۰	۰	۰	۰	٪۱۰	۲	٪۳۰	۶	٪۶۰	۱۲	٪۱۰۰	۲۰	پاسخ سؤال ۲
	توجه به علل پیروزی در جنگ تا چه اندازه بر پیروزی مجاهدان اسلام در جنگ ترکیبی با دشمنان مؤثر است؟												۲
۴/۸	۰	۰	۰	۰	۰	۰	٪۱۵	۳	٪۸۵	۱۷	٪۱۰۰	۲۰	پاسخ سؤال ۳
	امادگی همه‌جانبه در برابر دشمن تا چه اندازه در پیروزی مجاهدان اسلام در جنگ ترکیبی با دشمنان مؤثر است؟												۳
۴/۴	۰	۰	۰	۰	٪۱۰	۲	٪۴۰	۸	٪۵۰	۱۰	٪۱۰۰	۲۰	پاسخ سؤال ۴
	پرداخت انفاقی که زمینه‌ساز جهاد باشد تا چه اندازه در پیروزی مجاهدان اسلام در جنگ ترکیبی با دشمنان مؤثر است؟												۴
۴/۷	۰	۰	۰	۰	٪۵	۱	٪۲۰	۴	٪۷۵	۱۵	٪۱۰۰	۲۰	پاسخ سؤال ۵
	اعمال ایجابی مجاهدان اسلام در جنگ ترکیبی تا چه اندازه در پیروزی مجاهدان اسلام در جنگ ترکیبی با دشمنان مؤثر است؟												۵
۴/۶	۰	۰	۰	۰	۰	۰	٪۳۵	۷	٪۶۵	۱۳	٪۱۰۰	۲۰	پاسخ سؤال ۶
	دشمن‌شناسی و شناخت راه اصلی مقابله با دشمن تا چه اندازه در پیروزی مجاهدان اسلام در جنگ ترکیبی با دشمنان مؤثر است؟												۶
۴/۵	۰	۰	۰	۰	٪۱۰	۲	٪۲۵	۵	٪۶۵	۱۳	٪۱۰۰	۲۰	پاسخ سؤال ۷
	اعتقاد به پیروزی نهایی مجاهدان اسلام بر دشمنان تا چه اندازه در پیروزی مجاهدان اسلام در جنگ ترکیبی با دشمنان مؤثر است؟												۷
۴/۵۴	۰	۰	۰	۰	٪۵	۱	٪۳۰	۶	٪۶۵	۱۳	٪۱۰۰	۲۰	میانگین

بر اساس اطلاعات مندرج در پرسش‌نامه بالا می‌توان گفت:

۱- با توجه به میانگین هر یک از مقوله‌های الگوی پیروزی مجاهدان اسلام در جنگ‌های ترکیبی از منظر قرآن کریم که بین اعداد $4/3$ الی $4/8$ می‌باشد؛ می‌توان گفت که تمامی آن‌ها از تأثیر خیلی زیادی بر الگوی مذکور برخوردارند.

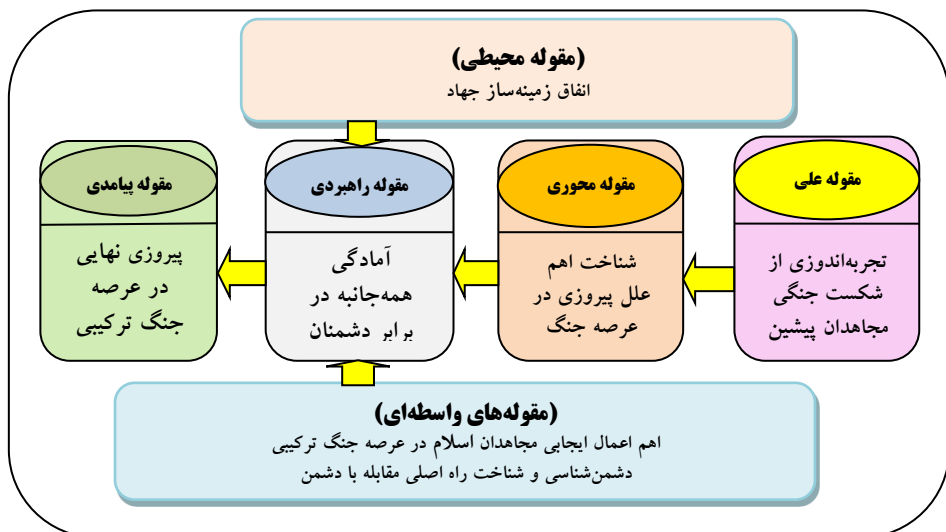
۲- با توجه به میانگین سؤالات برگرفته از مقوله‌های مطروحه در پرسش‌نامه بالا؛ می‌توان گفت مقوله آمادگی همه‌جانبه در برابر دشمن با عدد $4/8$ از بیشترین تأثیر و مقوله تجربه‌اندوزی از شکست مجاهدان پیشین با عدد $4/3$ از کمترین تأثیر بر الگوی مذکور برخوردارند.

۳- با توجه به محاسبه میانگین داده‌ها که عدد $4/54$ (در حد خیلی زیاد) است و همچنین نتایج حاصل از میانگین فراوانی‌ها و درصد‌های پاسخ به سؤالات ۱ الی ۷ مطروحه در متن پرسش‌نامه، می‌توان گفت که از تعداد ۲۰ نفر جامعه نمونه، تعداد ۱۳ نفر (65%) گزینه خیلی زیاد، تعداد ۶ نفر (30%) گزینه زیاد و تعداد ۱ نفر (5%) گزینه متوسط را انتخاب کرده‌اند و در نتیجه اکثریت مطلق جامعه نمونه (95%) تأثیر مقوله‌های مذکور را بر الگوی پیروزی مجاهدان اسلام در جنگ‌های ترکیبی از منظر قرآن کریم، خیلی زیاد دانسته‌اند.

نتیجه‌گیری و پیشنهادها

بر اساس جدول شماره ۹- مرحله دوم (کدگذاری محوری) و نیز روایت داستان در مرحله سوم تجزیه و تحلیل داده‌ها (کدگذاری انتخابی) می‌توان گفت: الگوی قرآنی پیروزی مجاهدان اسلام در جنگ‌های ترکیبی و ابعاد مرتبط با آن به شرح نمودار و توضیحات زیر می‌باشد:

نمودار شماره ۱ الگوی پیروزی مجاهدان اسلام در جنگ‌های ترکیبی از منظر قرآن

همان‌طور که در نمودار ۱ نشان داده شده است، در الگوی فرایندی شش بعدی فوق مقوله علی (تجربه‌اندوزی از شکست جنگی مجاهدان پیشین) عامل ایجاد مقوله محوری (شناخت اهم علل پیروزی در عرصه جنگ ترکیبی) می‌باشد. از سویی مقوله راهبردی (آمادگی همه‌جانبه در برابر دشمنان) که متأثر از مقوله‌های محیطی (انفاق زمینه‌ساز جهاد) و واسطه‌ای (اهم اعمال ایجابی مجاهدان اسلام در عرصه جنگ ترکیبی و دشمن‌شناسی و شناخت راه اصلی مقابله با دشمن) می‌باشد؛ در واقع همان سازوکارهای تحقق مقوله پیامدی (پیروزی نهایی مجاهدان اسلام بر دشمنان در عرصه جنگ ترکیبی) را تشکیل می‌دهد؛ بنابراین ملاحظه می‌شود که در این الگو ارتباط منطقی و خطی بین مقوله‌های علی، محوری، راهبردی، محیطی، واسطه‌ای و پیامدی به‌طور کامل برقرار است.

پیشنهادهای:

- ۱- شورای برنامه ریزی ۵ ساله ستاد کل نیروهای مسلح بر اساس الگوی ارائه شده در این مقاله؛ نسبت به بازنگری و ایجاد تغییرات لازم در برنامه‌های آموزشی، اطلاعاتی و عملیاتی مرتبط با الگوی مذکور در سطح نیروهای مسلح جمهوری اسلامی ایران (ارتش، سپاه پاسداران و نیروی انتظامی) اقدام نماید.
- ۲- مراکز مطالعات راهبردی ارتش جمهوری اسلامی ایران، سپاه پاسداران انقلاب اسلامی و نیروی انتظامی جمهوری اسلامی ایران با تعریف و اجرای پروژه‌های تحقیقاتی در راستای تجربه‌اندوزی از علل شکست رزمندگان اسلام در جنگ‌های پیشین، اقدام و نتایج تحقیقات مربوطه را به معاونت‌های آموزش و عملیات مبادی مذکور اعلام نمایند.
- ۳- معاونت اطلاعات نیروهای یادشده نسبت به بازنگری در برنامه‌های آموزشی و اطلاعاتی خود - در تمامی سطوح اطلاعاتی یگان‌های تابعه- نسبت به شناسایی و به‌کارگیری شیوه‌های نوین دشمن‌شناسی و راه‌های مقابله با دشمنان اقدام نماید.
- ۴- از آنجاکه ایجاد آمادگی همه‌جانبه در برابر دشمنان و نیز ترویج فرهنگ انفاق در جامعه به‌عنوان منبع اصلی تأمین هزینه‌های جنگ؛ مستلزم همکاری و هم‌افزایی قوای مجریه، مقننه، قضاییه، حوزه‌های علمیه و ستاد کل نیروهای مسلح در تعیین اهداف کوتاه‌مدت و بلندمدت، تدوین راهکارهای وظیفه‌ای، تعیین سیاست‌ها، طراحی ساختار سازمانی مناسب، متناسب‌سازی فرهنگ سازمانی با الگوی مذکور، استقرار نظام بودجه و اعتبار مناسب و به‌کارگیری فرماندهان و مدیران عالی شایسته است؛ بنابراین پیشنهاد می‌شود که آن ستاد در راستای ایجاد هماهنگی در بخش‌های ذی‌ربط یادشده؛ جهت رفع موانع موجود در مسیر

پیاده‌سازی الگوی پیروزی مجاهدان اسلام جنگ‌های ترکیبی اقدام نماید و در این خصوص از پشتوانه اوامر و فرمان‌ها ماهیانه فرماندهی معظم کل قوا بهره‌برداری لازم را به عمل آورد.

منابع:

- قرآن کریم، ترجمه: آیت‌الله‌العظمی ناصر مکارم شیرازی
- احمدی حسن، (۱۳۸۷) ویژگی‌های مجاهدان (پاسداران) صدر اسلام، فصلنامه حصون - تابستان ۱۳۸۷، شماره ۱۶
- استرس و همکاران (۱۳۹۰) اصول روش تحقیق کیفی، بیوک محمدی (مترجم)، تهران، انتشارات پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
- دانایی‌فرد و همکاران، حسن (۱۳۸۶) روش‌شناسی پژوهش کمی در مدیریت؛ رویکردی جامع، تهران، انتشارات صفرا، چاپ دوم
- دانش آشتیانی، محمدباقر، (۱۳۸۸) الگوی طرح‌ریزی راهبرد دفاعی - امنیتی، تهران، انتشارات دانشگاه عالی دفاع ملی
- رستمی، محمود (۱۳۸۶) فرهنگ واژه‌های نظامی، تهران، انتشارات ایران سبز
- روح‌بخش، سید علی (۱۳۸۹) دانش‌نامه سوره‌های قرآن (چاپ دوم) - قم، انتشارات ورع
- ساروخانی، باقر (۱۳۷۷) روش‌های تحقیق در علوم اجتماعی اصول مبانی، جلد یکم، تهران، پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی.
- عمید، حسن (۱۳۶۲) فرهنگ عمید، چاپ بیست و دوم، تهران، انتشارات امیرکبیر
- مکارم شیرازی، ناصر و همکاران (۱۳۶۷) تفسیر نمونه، چاپ سوم، قم، انتشارات دارالکتب الاسلامیه
- هاشمی رفسنجانی، اکبر و جمعی از محققان (۱۳۸۶) تفسیر راهنما، چاپ پنجم، قم، انتشارات بوستان کتاب

